

HÓDPATKÁNY LÉPTEN-NYOMON

Terjed és urbanizálódik

„A Dunántúl elesett” – jelentették természetvédők nem sokkal ezelőtt az amerikai származású hódpatkány (más néven nutria) agresszív hazai terjeszkedésével kapcsolatban. Magyarországnak elsősorban a nyugati részén található meg a faj, vizes élőhelyek mentén. A Szigetköztől a Duna hazánkban található alsó szakaszáig; az Ipoly mellékén; Zalától Somogy vármegyéig egyaránt él. De már az Alföldet is fenyegeti térhódítása: Szolnoknál is megtalálták legújabban. Egyébként nagyon jól urbanizálódik, például Mosonmagyaróváron és Győrben éppúgy élnek kézhez szoktatott nutriák, mint a tatai tónál. Budapestnél is megtalálható. Terjeszkedésének nem látszik a vége, a szomszédos országokból, elsősorban Szlovákiából, Ausztriából, Szlovéniából, Horvátországból is érkeznek hozzánk folyamatosan egyedek. Minderről s egyebekről Katona Krisztián, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszék docense beszél.

Mit lehet tudni ezzel a fajjal kapcsolatban? A legnagyobb termetű rágcsálók közé tartozik, a hímek elérhetik a – farokkal együtt számított – csaknem egyméteres testhosszt, illetve a tíz kilós testtömeget. Eredeti hazája Dél-Amerika szubtrópusi, mérsékelt égövi területei, elsősorban Argentína és Chile. Itt fedezték fel

a spanyol hódítók annak idején, és – miként Amerika őslakói is – prémjét és húsát egyaránt hasznosították. Tőlük kapta a „nutria” elnevezést is, ami spanyolul vidrát jelent, holott a vidrához – a vízi, vízközei életmód kivételével – semmi köze. Európába a XIX. században hozták be, szintén kettős hasznosítása céljából, de be-

vitték Ázsia és Afrika egyes országaiba is. Magyarországon a XX. században kezdték el jelentős mértékű tenyésztését, nagyon komolyan az ötvenes években indult egy tenyésztőprogram vele kapcsolatban. Ekkor nagy központokat hoztak létre, ahonnan a kisebb-nagyobb tenyésztők beszerezhették az állatokat; ugyanott tájékoztatást is kaphattak, hogyan kell a nutriával foglalkozni, és megszervezték a nutriaszörme felvásárlását is. Ez egy darabig működött is, de a hatvanas években a szörmeipar csillaga leáldozott, s így lecsökkent a nutria iránti érdeklődés is. Még egy próbálkozás történt a hódpatkánnyal kapcsolatban, a nyolcvanas-kilencvenes években, de aztán végképp megszűnt a nutria mint prémesállat iránti kereslet. A nutriával foglalkozók ezután vagy megették a feleslegessé vált állataikat, vagy — és ez számított gyakoribbnak — szabadon engedték a különféle vizeink mentén.

Jól akklimatizálódott

Az is előfordult, hogy megszöktek a nutriatelepekről egyedek. Ekkor még nem lehetett tudni, hogy miként akklimatizálódik hazánkban a hódpatkány, de nemsokára kiderült, hogy teleinket nagyon jól bírja — nem csoda, hiszen őshazájában, Dél-Amerikában

is elsősorban a mérsékelt éghajlaton él. Ma, a globális felmelegedés időszakában, amikor teleink a korábbiaknál jóval enyhébbek, tovább javul a „télállósága”. Egyébként a nutriát a nem hozzáértők könnyen összetéveszthetik a hóddal, amelyet nemrég telepítettek vissza Magyarországon, illetve a szintén újvilági eredetű pézsmapocokkal, csak a hód nagyobb, a pézsmapocok pedig kisebb nála. A nutria fontos felismerési bélyege a fehér arcmaszk és a fehér bajuszsálak. A három faj farka is különbözik: a hód farka jellegzetesen felülről lapított, a pézsmapocoké oldalról lapított, a hódpatkányé pedig vastag, hosszú és hengeres. Úszás közben pedig a nutria háta és feje szigetszerűen emelkednek a víz felszíne fölé, míg a hódnak jellemzően csak a feje látszik ki. Az Európában meghonosodott nutriánál a jelek szerint nincs meghatározott szaporodási idő: előfordul az is, hogy a nőstény késő ősszel ellik, és fel is neveli az utódokat.

A természetvédők a 2000-es évek elején figyeltek fel arra, hogy a nutria meghonosodott hazánkban. 2010-ben napvilágot látott egy kormányrendelet, amely szabályozta az őshonos állat- és növényvilágra ökológiai

Prágai városkép, hódpatkányokkal (Bócsi Balázs felvétele)

Irány a víz! (Bócsi Balázs felvétele)

szempontból veszélyt jelentő élőlények, így a nutria tartását, tenyésztését, tehát már semmiképpen nem lehet vele foglalkozni. 2014-től az Európai Unió is harcot indított az idegenhonos, elsősorban az inváziós fajok ellen, 2016 óta listájukon a hódpatkány is szerepel. De ekkor már késő volt: a nutria stabil állományt alkotott hazánkban.

Veszélyt jelent, de miért?

S hogy mi a probléma a hódpatkánnyal, miért jelent veszélyt a hazai vizes élőhelyek állat- és növényvilágára? Mint rágcsló, mindenekelőtt növényeket fogyaszt – elsősorban vízi, vízparti őshonos növényeket, amelyeket ha megritkít, helyüket inváziós növények töltik be. És ilyen növényzetletarolás könnyen bekövetkezik, mert a nutria nem egyedül él, hanem családi kötelékben, nyolc-tíz fős kolóniákat alkotva, és ahol jelen van, ott mindinkább szaporodik, akár több száz példány is elfoglalhat egy-egy, számukra megfelelő helyet. Nemcsak a növényzet alakul át a hódpatkány táplálkozásának köszönhetően, hanem az állatvilág is: különböző ízeltlábúak elvesztik az élőhelyüket, egyes madárfajoknak pedig a fészkelését hiúsítja meg: bár a tojásokat nemigen fogyasztja, de a talajra rakott fészkeket a területen való intenzív mozgásával tönkreteszi. Kagyló-, sőt halfogyasztását is megfigyelték a nutriának. Ahol a vízhez közel vannak a kultúrnövényekkel hasznosított területek, ott ezeket a növényeket is nagymértékben fogyasztja. Azt is el kell mondani,

hogy a partfalba ásott üregekben van az otthona, s a gátakat, csatorna- és folyópartokat erőteljesen rongálja. Végül az is elmondható róla, hogy vannak parazitái, betegségei, amelyeket tovább terjeszthet, ezzel is veszélyeztetve az őshonos állatvilágot.

A hódpatkány ellen tehát fel kell venni a harcot. Ennek egyik megoldása az lenne, ha a vadászatra jogosultak fegyverrel vagy csapdázással hatékonyan csökkenthetnék az állományt. Ez azonban nem olyan egyszerű, mint amilyennek hangzik: a nutria jelenleg nem vadászható faj Magyarországon. Ennek paradox módon a vadászok is az okai: ha a hatóság vadászható fajjá „nevezné ki” a hódpatkányt, akkor az általa okozott károkat a területen illetékes vadásztársaságoknak kellene megtéríteni. S a vadászoknak annyira nincs igényük a nutriaelejtésre, mint amennyi összeget várhatóan ki kellene fizetniük a hódpatkány által okozott károkért.

Még várat magára a megoldás

Addig is, amíg országos szintű megoldás nem születik a nutriagyérítésre, a kutatások segítenek a kezeléshez szükséges információk összegyűjtésében. A MATE résztvevője az Egészségbiztonság Nemzeti Laboratórium-projektnek, ahol az Invázióbiológiai Divízió belül vizsgálják a hódpatkányt is. A kutatók ennek keretében terepi körülmények között is foglalkoznak a nutriával – még határainkon kívül, Szlovákiában is, ahol vadászható a faj, s így könnyebb vele kapcsolatban adatokat gyűjteni. Innen látszik, hogy az egyedek nagyon jó kondícióban vannak, és akár tíz fölötti

Fiatal hódpatkány a Börzsönyben
(Bócsi Balázs felvétele)

embriószáma is lehet egy nősténynek. Természetes ellenségei ugyan vannak a nutriának, de nem elég hatékonyak: nagy metszőfogakkal, erőteljes karmokkal ez az állat nagyon sikeresen tud védekezni, ha arra kerül a sor. Az arany sakál egyedül aligha tudja elejteni a nutriát – vagy ha el is tudná, ő maga is belepusztulhat a kapott sérülésekbe –, legfeljebb ha több arany sakál együttesen támadja meg a hódpatkányt. Egy kóbor kutya – amelynek jelenléte egyébként rendkívül káros a természetben – csak akkor ejtheti el a hódpatkányt, ha nagy termetű egyedről, például német juhász-keverékről van szó. Tehát arra nem számíthatunk, hogy „a természet majd megoldja” a nutriakérdést, mert nem oldja meg. Arra lenne szükség, hogy a vadászokat – akik jelenleg nem nutriaelejtéssel töltik idejüket – pénzügyi támogatással tegyék érdekeltté a hódpatkánygyérítésben, mivel azzal egy szolgáltatást végeznek a lakosságnak. S még valami: semmiképpen nem szabad egyfajta „cuki” állatnak minősíteni a nutriát, azért, mert közelre is bevárja az embert, sőt – ahogyan egyes urbanizált élőhelyeken olykor megtörténik – kézhez is szoktatható lehet. Gyérítése mindenképp szükséges. (Hódpatkánnyal kapcsolatos megfigyeléseket pedig itt lehet megosztani: <https://invazivadak.uni-mate.hu/hu/fajok/nutria>)

FARKAS CSABA

Nyitóképünk: Hódpatkány, azaz nutria – szemtől szemben (Bócsi Balázs felvétele)

E SZÁMUNK SZERZŐI

BÖSZÖRMÉNYI ANIKÓ: ökológus; **FARKAS CSABA:** tudományos újságíró, Szeged; **KISVARGA SZILVIA:** tudományos főmunkatárs, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet; **JUHÁSZ LAJOS:** tanszékvezető egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Magyar Haltani Társaság alelnök; **SZABAD JÁNOS:** egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Orvosi Biológia Intézet; **SZILÁGYI ZSUZSA:** oktatási, tehetséggondozási szakértő, Brüsszel; **TRUPKA ZOLTÁN:** tudományos újságíró; **VERMES NIKOLETT:** újságíró, Budapest.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBÓL

ANTAL BORBÁLA: A tudomány hangján
KELIGER DÁNIEL: Minden járvány egyforma?
VARGA JÁNOS: Dán Klára, a számítógép-programozás úttörője